

Početnost koroptve polní (*Perdix perdix*), křepelky obecné (*Coturnix coturnix*) a chřástala polního (*Crex crex*) v nivě řeky Opavy v letech 1994–1998

Abundance of Common Partridge (*Perdix perdix*), Quail (*Coturnix coturnix*) and Corncrake (*Crex crex*) in river Opava floodplain in 1994–1998

Radim KOČVARA

Úvod

V letech 1994 až 1998 jsem prováděl celoroční sledování početnosti koroptve polní (*Perdix perdix*), křepelky obecné (*Coturnix coturnix*) a chřástala polního (*Crex crex*) v různých částech nivy řeky Opavy, v roce 1998 pak systematicky na celém území nivy se zaměřením na hnízdní populace a jejich denzitu.

Sledované lokality se nalézají v údolí nivy řeky Opavy mezi Martinovem u Ostravy a Kravařemi ve Slezsku (okresy Opava a Ostrava), v kvadrátech 6174, 6175, 6074 a 6075. Zájmové území je směrem od Ostravy-Martinova ze severu ohraničeno Hlučínem, Kozmicemi, Bohuslavicemi, Dolním Benešovem, Zábřehem u Hlučína a Kravařemi, na jihu pak řekou Opavou. Ve zkoumané oblasti se nachází několik vodních nádrží, a to šterkoven (šterkovna u Hlučína, šterkovna u Dolního Benešova) a rybníků (Nezmar, Přehyně, Bezedno, Rakovec, Bobrov, Chobot, Poštovní rybník a Štěpán). Z biotopů jsou hojné především luční porosty, ladem ležící úhorovité plochy a zejména v okrajových částech sledovaného území polní monokultury. V celém území se pak roztroušeně vyskytují remízky a množství alejí.

Metodika

Ptáci byli sledováni v různou denní dobu, zejména však v ranních a nočních hodinách, kdy je jejich největší aktivita. Zaznamenávány byly všechny tři druhy, a to jako hnízdičci, na průtahu, v případě koroptve polní i v zimním období. Snahou bylo plošně co nejvíce pokrýt sledované území.

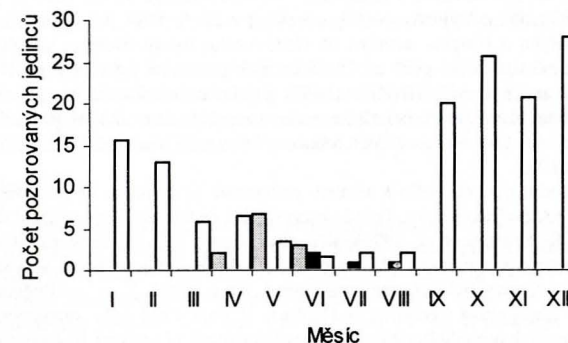
Výsledky

Početnost jednotlivých druhů v průběhu roku a změna početnosti během let jsou uvedeny v grafech č. 1 a 2.

Graf č. 1:

V grafu č. 1 je uvedena početnost zájmových druhů v průběhu roku v jednotlivých měsících (pro každý měsíc je uvedena hodnota průměrného počtu pozorovaných jedinců na jednu návštěvu celého území, vždy nejvyšší hodnota za všechny roky).

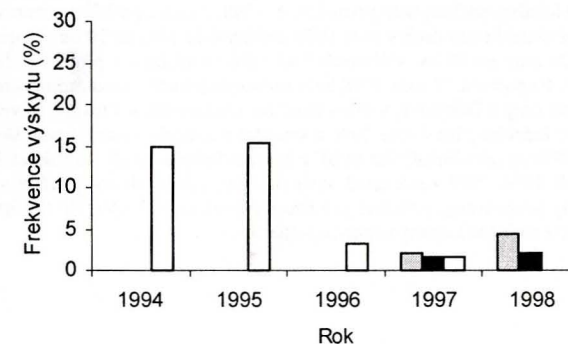
□ C. crex (1-10) ■ C. coturnix (1-2) □ P. perdix (1-30)

Graf č. 2:

Graf č. 2 představuje změnu početnosti jednotlivých druhů v průběhu let 1994–1998. U každého druhu je uvedena frekvence výskytu v daném roce (počet návštěv, kdy byl druh zastižen, k celkovému počtu návštěv sledovaného území).

□ C. crex (n=18) ■ C. coturnix (n=10) □ P. perdix (n=114)

Diskuse, závěry

V případě koroptve polní je patrné, že došlo k výraznému poklesu početnosti. V roce 1994 a 1995 hnízdila v počtu pěti párů na loukách a úhorech mezi Hlučínem a Kozmicemi, v roce 1996 a 1997 už hnízdil pouze jeden pár u šterkovny u Hlučína. V roce 1998 již nebyl na žádné lokalitě sledovaného území pozorován ani jeden exemplář. Podobně došlo i k poklesu početnosti mimo hnízdní sezónu. Zatímco v roce 1994 a 1995 nebylo výjimkou pozorovat 20–30 jedinců pohromadě (25. 9. 1995, 30 ex. na šterkovně u Hlučína, P. VONDRÁČEK), v roce 1996 již byli pozorováni maximálně čtyři jedinci. Výjimku tvoří pozorování z 20. 9. 1997, kdy jsem zaznamenal 14 ex. na poli u Zábřehu u Hlučína, severně od sledovaného území. Densita hnízdicích párů se pohybovala v rozmezí 0,09–1,31 párů na 10 ha lučních porostů a 0,13 párů na 10 ha porostu v případě neudržovaných úhorů. ŠINDEL (1997) ji jako hnízdicí uvádí v roce 1994 z blízkosti smetiště u Zábřehu, těsně za hranici sledovaného území, pozoroval však jen jednu tokajícího samce. Dříve hnízdila také na Koutských loukách, kde zjistil Vavřík (1993) hnízdění jednoho páru v roce 1991 a 1992.

U zbývajících dvou druhů naopak došlo k nárůstu početnosti, přičemž se ve sledovaném území před rokem 1997 vůbec nevyskytovaly. Trend ve zvyšování početnosti je v poslední době patrný na většině území ČR (Šťastný et al. 1996). Křepelka obecná byla pozorována dříve v okolí lokality, zejména na severu Hlučínska (P. Vondráček), kde je poměrně hojná v polních monokulturách. V nivě řeky Opavy byla pozorována poprvé 10. 6. 1997, 1 ex. u Hlučína, v tomtéž roce hnízdil jeden pár v okolí šterkovny u Hlučína. V roce 1998 byly zaznamenány celkem tři hnízdicí páry v polních monokulturách při celkové densitě 0,17 párů na 10 ha porostu, a to jeden pár opět u šterkovny u Hlučína a dva páry na Koutských loukách. Přilet na lokalitu zaznamenaná počátkem června – poprvé pozorována 2. 6. 1998, 1 ex. u rybníka Rakovce, odlet – naposledy pozorována 8. 8. 1997, 1 ex. u Hlučína. ŠINDEL (1997) ani VAVŘÍK (1993) křepelku obecnou ze sledovaného území (1991–1992, 1994–1996) vůbec neuvádějí.

U chřástala polního je patrný nárůst početnosti nejen v nivě řeky Opavy, ale také v širším okolí lokality. V letech 1994–1996 jsou z Hlučínska známa pouze ojedinělá pozorování (12. 9. 1995, hlas samce u Hatí). K výraznému zvýšení početnosti nejen v nivě Opavy dochází v roce 1997, kdy již ve sledovaném území tokají tři samci a jeden pár pravděpodobně rovněž hnízdí v okolí šterkovny u Hlučína. V roce 1998 celkem osm hnízdicích párů. Čtyři páry na loukách mezi Kozmicemi a Hájem ve Slezsku, jeden pár u Hlučína a tři páry v polních monokulturách u rybníka Štěpán, kde jsem 7. 5. 1998 v době tahu v nočních hodinách najednou zaznamenal 10 tokajících samců. Ze stejné lokality pochází také první (29. 4. 1998, 2 ex.) a poslední pozorování (25. 7. 1997, 1 ex.). Celkově dosáhl tento druh v roce 1998 density 0,12 párů na 10 ha porostů, v případě lučních biotopů 0,26 párů na 10 ha, v úhorech 0,43 párů na 10 ha a v případě polních monokultur 4,72 párů na 10 ha porostu. V roce 1998 byly mimo sledované území zaznamenány další pravděpodobně hnízdicí páry u Děhylova, v okolí Hlučína, Darkoviček a Vřesiny. ŠINDEL (1997) zaznamenal hnízdění jednoho páru v roce 1996 u smetiště u Zábřehu (mimo mnou sledované území), VAVŘÍK (1993) jej jako hnízdicího uvádí z bezprostředního okolí Koutských luk. Tyto lokality jsem v letech 1994–1997 nesledoval systematicky, při mých návštěvách však zájmové druhy nikdy nebyly pozorovány, podobně je nezaznamenali ani GLAVATÝ (in litt.) a VONDRÁČEK (in litt.), kteří zmíněné lokality rovněž navštěvovali.

Poděkování

Tato práce byla podpořena grantem Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ČR (MSM 153100012). Rád bych poděkoval H. OLŠOVSKÉ a Z. POLÁSKOVI za připomínky k textu a P. VONDRÁČKOVI za poskytnutí jeho pozorování, která přispěla ke zpřesnění výsledků.

Literatura

ŠINDEL M. 1997: Ptáci nivy Opavy. Diplomová práce, Ostravská Univerzita, Ostrava. 69 pp.

ŠŤASTNÝ K., BEJČEK V. & HUDEC K. 1996. Atlas hnízdního rozšíření ptáků v České republice 1985–1989, Nakladatelství a vydavatelství H&H, Jinočany (ISBN 80–86022–18–8).

VAVŘÍK M. 1993: Kvalitativní a kvantitativní výzkum hnízdní ornitocenózy Koutských luk. Diplomová práce, Univerzita Palackého, Olomouc. 39 pp.

Summary

Author observed abundance of partridge, quail and corncrake during whole year with special attention to breeding birds in 1994–1998 in river Opava floodplain in Opava and Ostrava district. He registered high decline of quail, both breeding and non breeding birds. The quail abundance decrease from five pairs near Hlučín in 1994 to zero in whole study area in 1998. He record density between 0,09 and 1,31 pairs per 10 ha. In partridge and most in corncrake he registered increase of abundance from zero in 1996 to three pairs of partridge and eight pairs of corncrake in 1998. The abundance of corncrake increased in whole region, on 7th May 1998 author at the same time registered 10 males of this species. Density were between 0,26 and 4,72 pairs per 10 ha in corncrake and 0,17 pairs per 10 ha in partridge, depending on breeding habitat.

Kontakt na autora:

Mgr. Radim KOČVARA, Ornitologická laboratoř PFF UP, tř. Svobody 26, 771 46 OLOMOUC;

Tel: +420 573 355 298, 604 356 795, E-mail: burunduk@seznam.cz

http://www.zoologie.upol.cz/phd_studies.htm